

Edvard Munch'un Sanatında Yas Olgusu

Meral ZENGİN*

Özet

Ölüm, her canlı için kaçınılmaz, sonrası belirsizlik içeren bir olgu olarak çağlar boyu bilim ve sanatın konusu olmuştur. İnsanın anlamlandırmakta güçlük çektiği en karmaşık olgulardan biridir. Ölümden sonraki belirsizliğin yarattığı korku ve endişe ile hayatı boyunca mücadele eden insan, bu durumla karşılaştığında derin üzüntüler içeren bir yas süreci yaşar. Özellikle yakınlarını kaybeden bireylerin, yas sürecinin kimi zaman uzun yıllar sürdüğünü ve tüm yaşamlarını etkilediği belirtilmektedir.

Ekspresyonizm akımının öncülerinden kabul edilen Edvard Munch'un yapıtları incelendiğinde ölüm ve yas konusunu tekrarlayarak kullandığı görülür. Sanatçı; erken yaşta annesini ve kız kardeşini hastalık nedeniyle kaybetmiş, ölüm olgusuyla çocuk yaşta tanışmıştır. Yaşadığı bu deneyim sanatını etkilemiş, yas içindeki bireylerin psikolojisini çarpıcı bir üslupla anlatmıştır. Yas tepkilerini farklı boyutlarda ele alan sanatçı, ölüm karşısında bireyin geçirdiği ruhsal değişimin yanında yas olgusunun sosyal yönüne de vurgu yapmıştır.

Çalışmada yas kavramı ve olası yas tepkileri araştırılarak Edvard Munch'un ölüm ve yas kavramlarını konu aldığı "Ölü Anne ve Çocuk", "Ölü Yatağı" ve "Hasta Odasında Ölüm" isimli yağlıboya çalışmaları biçim ve içerik yönünden incelenerek yorumlanmaya çalışılmıştır. Sonuç bölümünde modern toplumun ölüm algısı ile Edvard Munch'un resimleri ilişkilendirilmiş, resimlerin modern toplumdaki işlevine değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Edvard Munch, Resim Sanatı, Yas, Ölüm, Modern Toplum

Mourning Case in Edvard Munch's Art

Abstract

Death is inevitable for all living things, including as a case after the uncertainty has been the subject of science and art in every age. Making sense of death is one of the most complex cases in which people have difficulty. The uncertainty created by the fear and anxiety after death people struggling through life, live a mourning process that involves deep sadness when faced with this situation. Especially near the individuals who lost their grieving process that sometimes lasted for many years, it is known to affect their whole lives.

When pioneer of expressionism current accepted Edvard Munch's works are examined it is seen that often use the issue of death and mourning. Artists at an early age had lost his mother and sister because of the disease, a child is acquainted with death. Living this experience influenced the art, he describes the psychology of individuals in mourning striking manner. The artist has described the death of different sizes.

Munch, as it reflects the mood swings of the individual in the face of death he emphasized the social aspects of death.

According to research, in modern society, the general attitude taken against human death, rejection and indifference. Individuals, away from the idea of death is noted that shape the daily life accordingly. Based on this argument, Munch's painting of death and mourning, trying to forget the death or insensitivity when people are confronted with death. In this context, one can question the existence thinking of his own death, reconsider position on the world, and live a spiritual restoration.

The concept of the work of mourning and grief reactions are investigating possible death and mourning Edvard Munch's painting have been interpreted in this direction, It has been referred to the function of art in modern society.

Keywords: Edvard Munch, Art, Mourning, Death, Modern Society

Yas Kavramının Tanımlanması ve Yas Tepkileri

Ölüm; her canlı için kaçınılmaz, sonrası belirsizlik içeren bir olgu olarak çağlar boyu bilim ve sanatın konusu olmuştur. İnsanın anlamlandırmakta güçlük çektiği en karmaşık olgulardan biridir. Ölüm sonrası bilinmezliğin yarattığı korku ve endişe ile hayatı boyunca mücadele eden insan, bu durumla karşılaştığında derin üzüntüler içeren bir yas süreci yaşar. Özellikle yakınlarını kaybeden bireylerin yas sürecinin kimi zaman uzun yıllar sürdüğü, tüm yaşamlarını etkilediği belirtilmektedir.

“Yas tutma, basitçe; herhangi bir yitim ya da değişikliğe verilen psikolojik yanıt, iç dünya-mız ile gerçeklik arasında bir uyum sağlayabilmek için yaptığımız uzlaşmalardır.” (Karabulut, 2010, 6). “Başka bir ifadeyle yas, sevilen birinin ölümünden sonra kayıp yaşayan bireyler tarafından gösterilen fiziksel, duygusal, bilişsel ve davranışsal tepkiler olarak nitelendirilebilir. Bununla birlikte, yas tepkilerinde görülen kişiler arası farklılıklar ve yas sürecine etki eden faktörlerin çeşitliliği nedeniyle yas, kavramsal olarak normal yas, karmaşık yas ve travmatik yas olarak üç farklı şekilde tanımlanmaktadır” (Gizir, 2006, 196).

“Yas sürecinin yaşanma şekli bireyden bireye değişmekle birlikte; genellikle üç aşama yaşanmaktadır. İlk aşama şok ve inkar, ikinci aşama sıkıntı, huzursuzluk hali ve geri çekilme, üçüncü aşama ise yeniden yapılanma sürecidir” (Terakye, 2011, 78).

Araştırmalar çocukların da yetişkinler gibi yas tepkileri verdiğini göstermiştir. “Çocukluk çağında sevilen birinin kaybı, özellikle ebeveyn kaybı, zor ve yıkıcı bir yaşantıdır. Literatürde çocukların yetişkinlerden daha farklı ve zorlu bir yas süreci deneyimlediği kabul gören bir görüştür” (Bildik, 2013, 225).

Ölüm ve yas, özellikle yirminci yüzyılda Ekspresyonizm akımına dâhil sanatçıların sıklıkla kullandığı kavramlardır. Ekspresyonizm'in öncülerinden kabul edilen Munch, resimlerinde ölüm ve yas konusunu tekrarlayarak kullanmıştır.

Çalışmada yas kavramı ve olası yas tepkileri araştırılarak Edvard Munch'un ölüm ve yas kavramını konu aldığı “Ölü Anne ve Çocuk”, “Ölü Yatağı” ve “Hasta Odasında Ölüm” isimli

yağlıboya çalışmaları biçim ve içerik yönünden incelenerek yorumlanmaya çalışılmıştır. Sonuç bölümünde modern toplumun ölüm algısı ile Edvard Munch'un yas ve ölüm konulu resimleri ilişkilendirilmiştir.

Edvard Munch'un Resimlerinde Ölüm ve Yas

1863 yılında Norveç'te doğan sanatçı beş yaşında annesini tüberküloz nedeniyle kaybetmiş, daha sonra kız kardeşi de aynı hastalıktan ölmüştür. Edvard Munch'un ölümle ilişkisi yaşamı boyunca sürmüş, deneyimleri sanatına yansımıştır.

Sanatçının resimleri ölümü anlamlandırmaya çalışan insanın ruhsal çıkmazlarını anlatır. Varoluşun ölüm aracılığıyla sorgulandığı çalışmalarda olası keder ya da matem görüntüsünün ötesinde, yitirdikleri kişinin ardından başkalaşmış, değişmiş insanlar görülür. Bu başkalaşım; ölüm karşısında insan ruhunun yaşadığı sarsıntıdır. Bir arada duran fakat içe kapanmış, dalgın, şok geçirmiş bu kişiler, kendi ölümlü hallerini de düşünür gibidir. Çalışmalarda çoğu kez ölen kişi gizlenmiş, geride kalanların psikolojisi öne çıkmıştır.

Munch'un ölüm ve yas tepkilerini anlatan resimlerinin çoğu iç mekanda geçer. Genellikle ölümün kasvetini anlatan bu odalar birkaç eşya dışında neredeyse boştur. Resimlerde görülen sabit eşya ölünün yatağıdır. Duvarlar genellikle koyu, soğuk renklerle boyanmış zemin için ise sarı, kırmızı, turuncu gibi renkler kullanılmıştır. Ölü odasının zeminindeki sıcak renk geride kalanların gerilimini yansıtıyor olabilir. Sarı ve tonlarının çoğu zaman melankoli ve hastalıkla ilişkilendirildiği bilinmektedir.

Sanatçı ölüm konulu resimlerinde detay kullanılmaktan kaçınmış, figürler kimi yerde neredeyse bir silüete dönüşmüştür. Buna rağmen ruh halleri olanca gerçekliğiyle yansıtılmıştır. Çalışmalarda genellikle ölmüş kişinin yüzü, giysileri, yatağı beyaz ve açık tonlarla vurgulanmıştır.

Edvard Munch'un ölüm ve yas konulu resimleri arasında en dikkat çeken, “Ölü Anne ve Çocuk” isimli çalışmasıdır (Resim 1). 1897-99 yıllarında gerçekleştirilen resminde bir odada altı yetişkin kişi ve bir çocuk görülür. Yetişkinlerden dördü ayakta durmakta biri yatağın baş

Resim 1. Edvard Munch. Ölü Anne ve Çocuk, 1897-99, Tual Üzerine Yağlı Boya, 104.5 x 179.5 cm. Munch Museum, Oslo, Norway.

ucunda oturmaktadır. Bu kişilerin üçü kadın üçü erkektir. Yatakta uzanan kadın ölen anne, resmin ön planında yer alan çocuk ise annenin çocuğudur. Odada bir yatak ve bir komodinden başka eşya görülmemektedir.

Resmin merkezine ölü annenin çocuğu görülür. Kompozisyonun ortasında yer alan ölünnün yatağı, öndeki çocuk ve arkada yas tutan figürler olarak resmi iki bölüme ayırır. Figürler detaydan arındırılmış biçimsel olarak ele alınmıştır. Buna karşın mekanda perspektif kullanılarak derinlik sağlanmıştır. Çalışmada belirgin bir ışık kaynağı görülmez, çoğunlukla aynı rengin tonları kullanılarak açık koyu dengesi oluşturulmuştur. Figürler kontür ve lekelerle mekandan ayrılmıştır. Resimde sıcak soğuk renk zıtlığının belirgin olarak kullanıldığı dikkati çeker. Duvardaki koyu soğuk rengin aksine yerde turuncu ve sarının tonları kullanılmıştır. Bir kişinin dışında resmin arka bölümündeki dört kişi siyahlar giyinmiştir. Ölen kişi ve yatağı beyaz ve tonlarıyla resmedilmiştir.

Resim ölmüş bir annenin geride bıraktığı yakınlarının yas tepkilerini anlatır. Odadakilerin görünümü ölümün kısa süre önce gerçekleştiğine işaret eder. Sanatçı mekanın sesizliğini

geride kalanların görünümüyle anlatır...Portreler kimi yerde belirsizleşmiş detay kullanılmamıştır. Geride kalanlar şok geçirmiş gibi dalgın görünürler. Bireysel farklılıklara rağmen genel olarak ölüm karşısında verilen ilk tepki şok ve inkardır (Terakye, 2011, 78).

Resmin ön planında yer alan çocuk annesinin ölü bedenine arkasını dönerek ölümle yüzleşmekten kaçınmaktadır. Yüzü izleyiciye dönüktür ve korku içindedir. Araştırmalar çocukların küçük yaşlarda bile yas sürecini yaşayabildiğini göstermiştir. "Beş yaşından itibaren çocuklar, artık yavaş yavaş ölümün bir son olduğunu, evrensel ve kaçınılmaz bir fenomen olduğunu anlamaya başlarlar" (Köylü, 2004, 104). Resmin merkezinde yer alan çocuk sanatçının annesini kaybettiği yaşa yakın gözükmektedir. Munch; beş yaşında annesini kaybettiğinde büyük olasılıkla benzer tepkiler göstermiştir. Sanatçı ölümün sarsıcı yanını, kendi yaşına yakın bir çocuğun anne kaybı üzerinden anlatmayı seçmiştir. Duyguların bu derece etkili aktarılması sanatçının çocukluk yaşantısına bağlanabilir.

Resmin en ilgi çeken yönü çocuğun kulaklarını kapama tepkisidir. "Genel olarak çocuklarda yas tepkileri sözel ifadelerden çok fiziksel

ve davranışsal alanlarda görülür” (Kıvılcım ve Gümüş Doğan, 2014, 81). Munch bu davranışı, ölüme karşı korunma tepkisi olarak çocukluk yıllarında içselleştirmiş olabilir.

Munch ses ögesini popüler resmi Çığlık'ta da kullanmıştır. Çığlık tablosuyla ilgili olarak sanatçı günlüğüne doğanın çığlığını hissettiğini yazar. Bu resminde öndeki figür doğanın sesi karşısında dehşet içindeyken köprüdeki diğer kişilerin bu sesi duymadığı anlaşılır. “Ölü Anne ve Çocuk” resminde de benzer bir durum söz konusudur (Resim 1). Resimde kederli bir sessizliğin varlığı sezilir; buna rağmen çocuk kulaklarını kapatarak bir anlamda ölümün yarattığı sessizliğe karşı koyar. Başka bir deyişle; çocuk ölümün neden olduğu kederli sessizliğin çığlığını duyar. Çünkü arka

Resim 2 Edvard Munch. Ölü Yatağı, 1895. Tual Üzerine Yağlı Boya. 90 x 120.5 cm. Rasmus Meyer Collection, Bergen, Norway.

planda yer alan yas içindeki diğer kişiler birbirlerinden uzak, dalgın bir şekilde içlerine kapanmış haldedir.

Munch; yaşamı boyunca hastalıkla mücadele etmiş, kronik astım tedavisi görmüştür, özellikle psikolojik sorunları neredeyse tüm hayatını ve sanatını etkilemiştir. Bazı kaynaklar psikolojik sorunların uzun süreli yastan kaynaklandığını savunmuştur. “Oysa çocukluk yıllarında kaybedilen anne, baba ya da kardeş gibi yakın bir kişinin etkisi, sadece çocukluk yıllarıyla sınırlı kalmayıp, belki yaşam boyu devam etmektedir” (Köylü, 2004, 96).

Sanatçının yas konulu resimlerinden biri de, “Ölü Yatağı” isimli çalışmasıdır (Resim 2). Resimde ayakta durmuş yanyana beş kişi görülür. Dördü kadın, biri erkek olan bu kişiler bir yatağın başında beklemektedirler. Cinsiyeti anlaşılamayan birinin ise yatakta uzanmış olduğu

görülür. Resmin ismi yataktaki kişinin ölmüş ya da ölmek üzere olduğuna işaret eder.

Çalışmanın kompozisyonu ölü yatağı ve yas tutanlar şeklinde iki bölümden oluşmuştur. Mekanın sınırlı biçimde anlatıldığı resimde zemin kurguya dahil edilmemiştir. Ölünün başı ve yatağı arkadan görülmektedir, derinlik etkisi için yatağın perspektifinden yararlanılmıştır. Figürler lekesele olarak ele alınmış sınırlı alanlarda kontür kullanılmıştır. Diğer yas konulu resimlerinde olduğu gibi sanatçı detay kullanmaktan kaçınmış, eller ve portreler tamamlanmamış ve deforme edilmiştir. Sanatçı bu çalışmasında ışığın kaynağının

Resim 3 Edvard Munch. Hasta Odasında Ölüm, 1895. Tual Üzerine Yağlı Boya, 150 x 167.5 cm. Nasjonalgalleriet, Oslo, Norway.

ölü yatağı olduğu görülür. Yatağın başucundan yayılan ışık figürlerin portrelerini aydınlatmaktadır. Aynı etkiyi giysilerde görmek mümkün değildir. Neredeyse resimdeki tüm bireylerin giysileri aynı tonla ele alınmış, yer yer belirsiz kontürlerle giysiler birbirinden ayrılmıştır. Portrelerde ise farklı ifade biçimleri kullanılmış leke ve kontürlerle ifadeler güçlendirilmiştir. Renkler sınırlı olarak kullanılmış çoğu alanda aynı rengin tonlarından yararlanılmıştır. Duvarlar için sıcak turuncu ve tonları seçilmiştir. Ölünün yatağında yine beyaz ve beyazın tonları kullanılmıştır. Yas tutan kişiler, siyah giysiler içindedir ve figürler koyu alanda gittikçe belirsizleşmekte, kaybolmaktadır.

Portrelerdeki deformasyonlar, yas tutanların keder ve çaresizliğini yansıtmakta etkili olmuştur. İfadeler bir anlamda geride kalanların ruhsal görünümü gibidir. Böylece yüzdeki deformasyon izleyiciyi, belki de kendi yaşamında tanıklık ettiği gerçekçi bir yas görünümünden insan ruhunun derinliğindeki

acıyı anlamaya çekmektedir.

Sanatçı, hayatını kaybeden kişinin yüzünü gizlemiş olmasına rağmen ön planda yer alan kadın portresini ölmüş bir yüz gibi ele almış, iskelet biçiminde resmetmiştir. En arkadaki figürün izleyiciye bakışı ise sanatçının ölüm konulu diğer resimlerinde de dikkati çeker. Gözler korkulu şekilde açılmıştır. Bu bakışlar, izleyeni resme dahil etmenin yanında ölüm korkusunu hatırlatırlar. Başka bir deyişle; izleyici ve resimdeki figürün yüzleşmesi insanın varoluşsal gerçeği olan ölüm korkusuyla yüzleşmesidir. “Ölüm korkusu, gerek her bireyde varlığını hissettirmesi, gerekse şiddet ve tesirin kuvveti bakımından diğer bütün korkulardan farklı bir yapı arz eder. Bu bağlamda bireyin normal hayat akışı içinde ölüm aklına gelmez. Ancak kendinde veya çevresinde ölüme sebep olabilecek bir takım olaylara şahit olduğu zaman bu korkuyu hissederek. Ölüm korkusunun psikolojik açıdan bireyin tüm korkularının ya da ürküntülerinin birleşme noktasında yer aldığı söylenebilir” (Koç, 2002, 7).

Munch’un ölüm konulu resimleri yas olgusunun sosyal yanına da vurgu yapar. “Hasta Odasında Ölüm” isimli çalışması bu duruma örnek teşkil eder (Resim 3). Resimde ölmüş kişinin bulunduğu odanın kalabalık olduğu görülür. Odada beş kişi ayakta durmaktadır, bunlardan üçü erkek dördü kadındır. Ayakta duran iki kadından birinin yüzü izleyiciye dönüktür diğer iki kadın ise sandelyede oturmaktadır. Oturanlardan genç olanı resmin önünde yaşlı olanı yatağın ayak ucundadır. Uzanmış olduğu anlaşılabilir ölü kişinin bedeni görülmemektedir. Yatağın üzerinde bir portre resim, yanındaki komodinin üstünde ilaç şişeleri görülür.

Odadaki kişilerin kimi tevekkül içinde ölümü karşılarken kimi şok içindedir. Düşünce ve keder içindeki bu kişiler aynı zamanda kendi varoluşlarını sorgular gibidir. Kimse konuşmaz, bakışları farklı yönlerde dönüktür ama yanyanadırlar. Bu matem görüntüsü sessiz bir dayanışmayı da içerir.

“Ölüm gerçekliği belirsizliğiyle birlikte bireyde ve bireylerarası ilişkilerde önemli değişimler yaratmaktadır. Yoksunluk süreci içinde sosyal ilişkilerle birlikte şekillenen keder, kayıp, yas gibi kavramlar ve bu kavramlar çerçevesinde vücut bulan ritüeller ölümün kültürel bir olgu olduğu gerçeğini de göstermektedir” (Burcu ve Akalın, 2008, 51-31). Resimlerdeki kalabalık ölümle yüzleşen insanın destek arayışı olarak yorumlanabilir.

Sanatçının ölüm ve yas konulu resimleri yitiri-

len kişi ile geride kalanın ilişkisine de gönderme yapar. Resimdeki kederli insanların acı karşısındaki tavrı aslında kaybettikleri bireyle kurdukları ilişkinin dışavurumudur.

Modern Toplumun Ölüm Algısı ve Munch’un Ölüm Konulu Resimleri

Ölümün insan psikolojisinde yarattığı etki ve bireyin savunma tepkileri kimi zaman benzerlikler gösterse de teknolojik ve kültürel değişimler, ölüme karşı farklı tepkilerin geliştirilmesine neden olmuştur. Araştırmalara göre modern toplumlarda insanın ölüm karşısında aldığı genel tavır reddetme ve duyarsızlaşma yönündedir. Genel olarak bireylerin ölüm düşüncesinden uzaklaşarak bu olguyu inkar ettiği günlük yaşamını bu doğrultuda şekillendirdiği belirtilir.

“...ölüme ilişkin sosyal eylem kalıplarının da modern toplum yapısı için de kaybolmaya başladığı kabul edilmektedir. Zira ölüm hakkında rahat bir şekilde konuşulamamaktadır. Ölüme yaklaşan hastalara ve yas süreci içerisindekilere geçmişte olduğu gibi geleneksel normlara uygun olarak davranılmamaktadır. Yas tutanların acılarının mevcudiyeti inkâr edilmekte, hastalarsa kurumlara kapatılarak izole edilmektedirler (Akalın 2006, 126–127). Bu bağlamda, modern çağda pozitif beden, performansın, üretimin, engelli olmayanın ve gençliğin dünyasının ağırlıklı olması; zayıflık, hastalık, acı, ölüm ve negatif beden de özel ve genellikle saklanan ve sıklıkla ihmal edilen olması ölümün inkârı tezini genel olarak açıklamaktadır (Wendell, 1989)” (Burcu ve Akalın, 2008, 48).

Farklı bir yaklaşımla ölümü unutmak isteyen insan hayatından çıkarmak istediği bu olguya yüzleştiği durumda duyarsızlaşma devreye girer. Ölüme karşı duyarsızlaşmada bir çeşit yok sayma, unutmaya olarak düşünülebilir. Özellikle görsel iletişim araçlarında sıklıkla yer alan ölü bedenler ölüm olgusunun rutin bir kayıp gibi algılanmasına neden olmaktadır. Geride kalanların yaşadıkları keder dahi kimi zaman ajitasyona dönüşmektedir. Öte yandan ölümü kabullenen, ölüm ritüellerini yerine getiren bireylerin yaşam algılarının farklılaşarak olumlu yönde şekillendiğini ifade eden görüşler bulunmaktadır.

“Ölüm bilincinin insan yaşamı üzerinde yapıcı etkileri olduğu anlayışının, varoluşçu psikolojinin de temeli olduğu görülmektedir. Varoluşçulara göre insan, doğduğunu ve bir gün öleceğini bilen tek canlıdır ve bu gerçek onu anlamlı yaşayıp yaşamadığı konusunda kaygılandırır. Onlar için ölüm kavramı

konusulmaması gereken, yaşarken unutulması gereken bir durum değildir; aksine yaşama ışık tutan, yaşamın bir parçası, belki de yaratıcısı olarak görülmelidir. Ayrıca ölümden ya da acı yaratan her şeyden sürekli kaçınmanın, yaşamdan da kaçma ile sonuçlandığı üzerinde durmuşlardır (Corey, 1990)" (Sezer ve Saya, 2009, 152).

Sonuç

Savaş, açlık, hastalık gibi çeşitli sebeplerle yaşanan kayıplar görsel medya araçları tarafından sürekli gündemde tutulmakta fakat bu imajlar bireyin ölüm ve yaşam algısına bir katkı sağlamamaktadır. Aksine bireyin bu iki kavram arasında anlamlı bir ilişki kurmasının önüne geçmektedir.

Edvard Munch'un ölüm ve yas konulu çalışmalarının sanatsal değerinin yanında en önemli işlevi ölümü unutmaya çalışan ya da duyarsızlaşan modern insanı ölüm olgusuyla yüzleştirmesidir. Fakat bu yüzleşme ölümün sıradanlaştırılmasından, ajitasyona dönüştürülmesinden uzaktır. Sanatçı resimlerinde ölüm karşısında geride kalanların yaşadığı gerçekçi yas tavrını konu alır. Ölümü durduramayan insanın geçirdiği ruhsal değişimi gözler önüne serer. Bu bağlamda sanatçının resimleriyle yüzleşen bireyler kendi ölümlülüklerini düşünerek varoluş nedenlerini sorgulayabilir, ruhsal bir onarım yaşayabilirler. Başka bir ifadeyle Munch'un ölüm konulu resimleri bireye yaşamdaki rolünü hatırlatarak dünyadaki konumu üzerine tekrar düşünme fırsatı vermektedir.

Yaşadıklarının etkisiyle ölüm ve yas konusunu bu denli içselleştiren Edvard Munch'un sanatının gücü; ölümün gerçek kederini hatırlatarak bireyin kendi varoluşunu anlamlandırma çabasına getirdiği katkıdır.

Kaynakça

Karabulut, E.(2010).Diyarbakır'daki Taziye Evlerinde Akut Dönem Yas Sürecinin Yaşanması ve Yasın Ağırılık Derecesine Etki Eden Faktörlerin Belirlenmesi. Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Uzmanlık Tezi, Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı.

İnternet Kaynakları

Bildik, T. (2013). Ölüm, Kayıp, Yas ve Patolojik Yas. EÜ, Ege Tıp Dergisi. 52(4), 223-229. http://egetipdergisi.com.tr/pdf/pdf_EGE_629.pdf (03.07.2015).
Burcu, E., Akalın, E. (2008). Ölüm Olgusu Üzerine

Sosyolojik Tartışmalar. HÜ, Türkiyat Araştırmaları Dergisi (HÜTAD).

<http://www.hutad.hacettepe.edu.tr/index.php/hutad/article/viewFile/180/204> (20.06.2015).

Gizir, C. A. (2006). Bir Kayıp Sonrasında Zorluklar Yaşayan Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Yas Danışmanlığı Modeli. MEÜ, Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi. 2(2).

<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/mersinefd/article/view/5000002949> (4.07.2015).

Kıvılcım, M., Gümüş Doğan, D. (2014).Çocuk ve Ölüm. Turgut Özal Tıp Merkezi Dergisi. 21(1):80.

http://www.totmdergisi.org/articles/2014/volume21/issue1/2014_21_1_21.pdf (18.06.2015).

Koç, M. (2002). Ölüm Korkusu Üzerine Kuramsal Açısından Psikolojik Bir Değerlendirme. SAÜ, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. 4, 6. <http://www.ifdergisi.sakarya.edu.tr/article/view/1052000228>(10.07.2015).

Köylü, M. (2004). Ölüm Olayının Çocuklar Üzerine Etkisi ve " Ölüm Eğitimi". OMÜ, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. 17, 95-120.

http://dergi.ilahiyat.omu.edu.tr/Makaleler/1601894773_200417040116.pdf (06.07.2015).

Sezer, S., Saya, P. (2009). Gelişimsel Açısından Ölüm Kavramı. DÜ, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi. 13, 151-165. http://www.zgefdergi.com/Makaleler/1850171520_13_12_Sezer-Saya-son.pdf. (10.07.2015).

Terakye, G. (2011,Nisan). Kanserli Hasta Yakınlarıyla Etkileşim. [Online Dergi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi. http://www.deu.edu.tr/UploadedFiles/Birimler/18451/78-82_terakye.pdf (05.07.2015).

[https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87%C4%B1%C4%9F%C4%B1k_\(tablo\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87%C4%B1%C4%9F%C4%B1k_(tablo)) (01.07.2015)..

<http://munchmuseet.no/munch> (02.07.2015).

Terakye, G. (2011,Nisan). Kanserli Hasta Yakınlarıyla Etkileşim. [Online Dergi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi. http://www.deu.edu.tr/UploadedFiles/Birimler/18451/78-82_terakye.pdf (05.07.2015).

[https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87%C4%B1%C4%9F%C4%B1k_\(tablo\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87%C4%B1%C4%9F%C4%B1k_(tablo)) (01.07.2015)..

<http://munchmuseet.no/munch> (02.07.2015).

Görsel Kaynaklar

Resim 1. Edvard Munch. Ölü Anne ve Çocuk, 1897-99, Tual Üzerine Yağlı Boya, 104.5 x 179.5 cm. Munch Museum, Oslo, Norway.

<http://www.abcgallery.com/M/munch/munch35.html> (01.07.2015).

Resim 2. Edvard Munch. Ölü Yatağı, 1895. Tual Üzerine Yağlı Boya. 90 x 120.5 cm. Rasmus Meyer Collection, Bergen, Norway.

<http://www.abcgallery.com/M/munch/munch33.html> (01.07.2015).

Resim 3. Edvard Munch. Hasta Odasında Ölüm, 1895, Tual Üzerine Yağlı Boya, 150 x 167.5 cm. Nasjonalgalleriet, Oslo, Norway.

<http://www.abcgallery.com/M/munch/munch34.html> (01.07.2015).